

4. Міма І. В., Іванюк Н. В. Порівняльно-правовий аналіз взаємозв'язку національного та міжнародного права в умовах інтеграційних процесів. URL: <http://chernvisn.onua.edu.ua/index.php/chern/article/view/153/188>

Ключові слова: право на освіту, захист прав учасників освітнього процесу, метод, порівняльно-правовий метод.

Ключевые слова: право на образование, защита прав участников образовательного процесса, метод, сравнительно-правовой метод.

Key words: right to education, protection of the rights of participants in the educational process, method, comparative legal method.

ІВАНЧУК ВІРА ЄВСТАФІЇВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри загальнотеоретичної юриспруденції*

ПРАВОВИЙ МОНІТОРИНГ ЯК КАТЕГОРІЯ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

У сфері права моніторинг – спеціальне поняття, яке відображає специфіку досліджень права, й має яскраво виражений методологічний сенс. У сучасних умовах дієвість системи нормативно-правових актів розглядають як індикатор розвитку держави разом із показниками економічного зростання, благополуччя громадян, національної безпеки. Необхідно констатувати, що сучасний стан законодавства України не повною мірою відповідає кваліфікованим характеристикам права як стабільного, системного регулятора суспільних відносин. Окремі галузі національного законодавства можна охарактеризувати як нагромадження численних змін і доповнень, не завжди відповідних з точки зору змісту та форми або нікчемних за правовими наслідками. Деякі закони містять застарілі норми, або не передбачають механізму реалізації, створюють юридичні колізії чи не долають прогалин у правовому регулюванні. До зазначених недоліків національного законодавства долучається й питання ефективності. Виявленню цих та інших вад законодавства і має сприяти правовий моніторинг.

Правовий моніторинг являє собою сучасний інструмент забезпечення якості нормативно-правових актів. Це спеціальна діяльність державних органів, котра складається з аналізу стану нормативного матеріалу, що регулює ту чи іншу сферу суспільного життя, узагальнення практики застосування нормативно правових актів та здійснення на цій основі конкретних та дієвих пропозицій щодо удосконалення правового регулювання соціальної реальності.

Проте, досліджуючи квестію правового моніторингу, в юридичній літературі можемо зустріти доволі широке та різнобарвне коло визначень цього терміну, а саме:

– система спостережень, оцінок та прогнозів стану та динаміки правових процесів [1, с. 256];

- діяльність щодо здійснення збору, аналізу та узагальнення інформації про стан законодавства, практики його застосування з метою виявлення їх співвідношення до результату правового регулювання, що планується, а також сподіванням учасників законотворчого процесу [2];
 - система інформаційних спостережень, котра дає можливість аналізувати та оцінювати результати нормотворчого процесу, якість нормативно-правових актів та ефективність їх дії [3, с. 136];
 - інформаційно-оціночний інститут, котрий прямує по всім стадіям функціонування управління [4, с. 10];
 - науково-методично обґрунтована система комплексної оцінки форм, зміст та реалізація нормативних актів здійснюється за допомогою спостереження, отримання різноманітних видів інформації, різноманітних тренінгів, моніторингових аналізів та прогнозів [5, с. 15].
- Не дивлячись на певні розбіжності у визначеннях, можна вивести загальні характеристики правового моніторингу та визначити його як:
- дієвий засіб контролю за якістю нормативно правових актів;
 - форма оцінки ефективності нормативно правового регулювання;
 - канал зворотного зв'язку між нормативно правовими актами та результатами їх дій;

- інструмент вироблення обґрунтованих пропозицій щодо корекції законодавства, підвищення його якості та ефективності застосування.

Отже, в результаті застосування такої категорії юриспруденції як правовий моніторинг, трансформується у реальність можливість теоретичного характеру щодо ретельного та глибокого відстеження стану законодавства тієї чи іншої країни. Стає дійсною реальністю можливість побачити фактичну картину його роботи, проаналізувати слабкі та сильні сторони цього процесу, виявити причини та підстави, котрі гальмують (або можуть гальмувати) процедуру досягнення правових цілей. В результаті застосування сукупності вище перелічених дій формується здатність щодо встановлення рівня якості та добротності правових норм та правового регулювання.

Розкриваючи квінтесенцію правового моніторингу як категорію юриспруденції, необхідним є зазначити його важливість саме для суб'єктів нормотворчої діяльності. Отже, застосування моніторингу в цій сфері дозволяє побачити основні тенденції правового регулювання певних суспільних відносин; надати оцінку якості складу та структури нормативно правового матеріалу; виявити достатність (або недостатність) рівня правового регулювання в певній сфері суспільного життя; встановити наявність або відсутність в правовому регулюванні колізій, неясностей, неточностей або інших нормотворчих помилок; оцінити ефективність правових рішень та посилити інтелектуальну складову нормотворчої діяльності, шляхом формулювання аргументованих пропозицій та реалізації дієвих засобів правового регулювання.

Щодо об'єктів правового моніторингу, то їх широкого кола можна віднести: правові галузі та інститути, котрі регулюють відповідні сфери суспільного життя; сукупність нормативно правових актів, що регулюють окремі області суспільних відносин; окремі нормативно правові

акти. Надаючи таку класифікацію об'єктів правового моніторингу, можемо помітити, що основним критерієм, за яким вона здійснюється виступає мета його здійснення.

Розкриваючи питання змісту правового моніторингу, необхідно зауважити на тому, що до основних його елементів відносяться три самостійні напрямлення, а саме: спостереження, аналіз та вироблення. Так, *спостереження* впроваджується за суттю та за змістом діючого нормативно правового регулювання відповідної сфери суспільного життя. В процесі здійснення процедури такого наглядового характеру стає можливим досягнути розуміння стану правового урегулювання суспільних відносин. Важливим моментом при цьому є забезпечення многосторонності такого дослідження завдяки застосуванню різноманітних соціологічних та експертних методів. Інформація, котра використовується в процесі здійснення спостереження не є лише вузько-правовою, вона наділена й економічними, статистичними та науково-технічними властивостями, що є однією з необхідних умов для забезпечення об'єктивності такої процедури.

Щодо аналізу, то така процедура є доволі об'ємною та широкомасштабною, оскільки включає в себе значну кількість даних спостережень щодо нормативної діяльності, в результаті аналітичної обробки яких здійснюється певна оцінка стану нормативної діяльності та її ефективності (або неефективності). Сама квінтесенція моніторингового аналізу полягає в доволі детальному осмисленню та глибокому розумінню усіх якостей та властивостей об'єкта, що підлягає спостереженню. В процесі здійснення моніторингового аналізу зазвичай робиться оцінка ефективності норм права, а саме – встановлюється рівень їх направленості на досягнення соціально корисних результатів та забезпечення умов для реалізації громадянами та організаціями своїх прав та законних інтересів.

У разі низького рівня, або так би мовити, неефективності норм права – задля вирівняння положення, або у разі ефективності, проте з метою покращення такого стану, впроваджується вироблення конкретних та дієвих пропозицій щодо правового регулювання суспільних відносин, котрі можуть бути внесені в якості змін в законодавстві та корегування правозастосовної практики.

В якості *суб'єктів* правового моніторингу виступають органи державної влади, їх посадові особи, а також певні структури, що були ними створені. Що ж стосується визначення кола учасників правового моніторингу, то до них можна віднести організації, в тому числі й суспільні, проте які наділені юридично значущою можливістю брати участь у здійсненні державного контролю за станом законодавства.

Моніторинг – це нова методологічна модель. Дія правового моніторингу спрямована не на відкриття об'єктивної реальності, а на організацію дослідного процесу в сфері права й відстеження його динаміки, результатом чого є знання. Сферою дії моніторингу є наука та соціальний досвід. Особливо складні пізнавальні у своїй основі функції здійснює моніторинг у складі системних, комплексних, глобальних

досліджень. У цілому правовий моніторинг можна охарактеризувати як перспективний метод пізнавальної практики та дослідної науки, як інструмент для вирішення конкретних життєвих завдань і управління ситуацією, особливо в умовах сучасної модернізації. Проведення моніторингу нормативно-правових актів є завданням правової політики багатьох зарубіжних країн. Сьогодні така система застосовується не тільки у розвинутих країнах, а й у країнах, що переживають кардинальні перетворення (Болгарія, Хорватія, Сербія, Румунія, Естонія та ін.), а також у пострадянських країнах [6, с. 54].

Список використаної літератури:

1. Тихомирова Л. В. Юридическая энциклопедия. Изд. 5-е, доп. и перераб. / под ред. М. Ю. Тихомирова // М., 2001. – С. 502.
2. Мониторинг права – важнейшее средство повышения эффективности государственного управления. Разд. 1. Совет Федерации, 2004.
3. Горохов Д. Б. Правовой мониторинг: концепция и организация // Материалы по правовым проблемам преодоления коррупции. – М., 2008. – С. 235.
4. Тихомиров Ю. А. Организация и проведение правового мониторинга // Право и экономика. 2006. – № 10. – С. 13.
5. Арзамасов Ю. Г. Роль мониторинга нормативных актов для систематизации российского законодательства // Юридическая техника. Ежегодник» // Н. Новгород, 2008. – С. 32.
6. Глазкова М. Е. Оценка эффективности действия нормативных правовых актов: современные подходы / М. Е. Глазкова, С. Б. Нанба // Журн. рос. права. – 2011. – № 9. – С. 78.

Ключові слова: правовий моніторинг, юриспруденція, методологія, нормативно-правовий акт.

Ключевые слова: правовой мониторинг, юриспруденция, методология, нормативно-правовой акт.

Key words: legal monitoring, jurisprudence, methodology, legal act.

БОБРОВА ТЕТЯНА АНАТОЛІЙВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри загальнотеоретичної юриспруденції*

ПОЗИТИВНА ТА НЕГАТИВНА СУДОВА ПРАВОТВОРЧІСТЬ У СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

Відповідно до словника Блека терміном «судова правотворчість» (judicial lawmaking – «право, що створено суддями») або «суддівське право» (judge made, judicial or case law) позначаються судові рішення, в яких шляхом тлумачення змінюється зміст законодавства, або